

HARALD MORTENSEN

Harald Johan Jørgen Mortensen, født i Århus den 17. november 1891, død i København den 12. januar 1970. Søn af bogforlægger Christen Mortensen. Oprindelig guitarist, senere hawaii-guitarist, violinist og kapelmester. (HMs fødselsdato findes også angivet som 17. oktober 1897 og 12. januar 1898 - hvilke ikke er sandsynlige).

Uddannet som violinist hos Anton Svendsen. Debuterede som 17-årig i "Café Himmerige" på Nørrebro. Ca. (tidligst) 1910 havde Harald Mortensen - iflg. Edvard Brink - engagement på "Møllecaféen", der lå på Amager Boulevards vestlige side nær Amagerbrogade (*1). "Møllecaféen" var et andet navn for "Røde Mølle" (på Christianshavn havde man "Lille Mølle", som imidlertid kun blev brugt til beboelse).

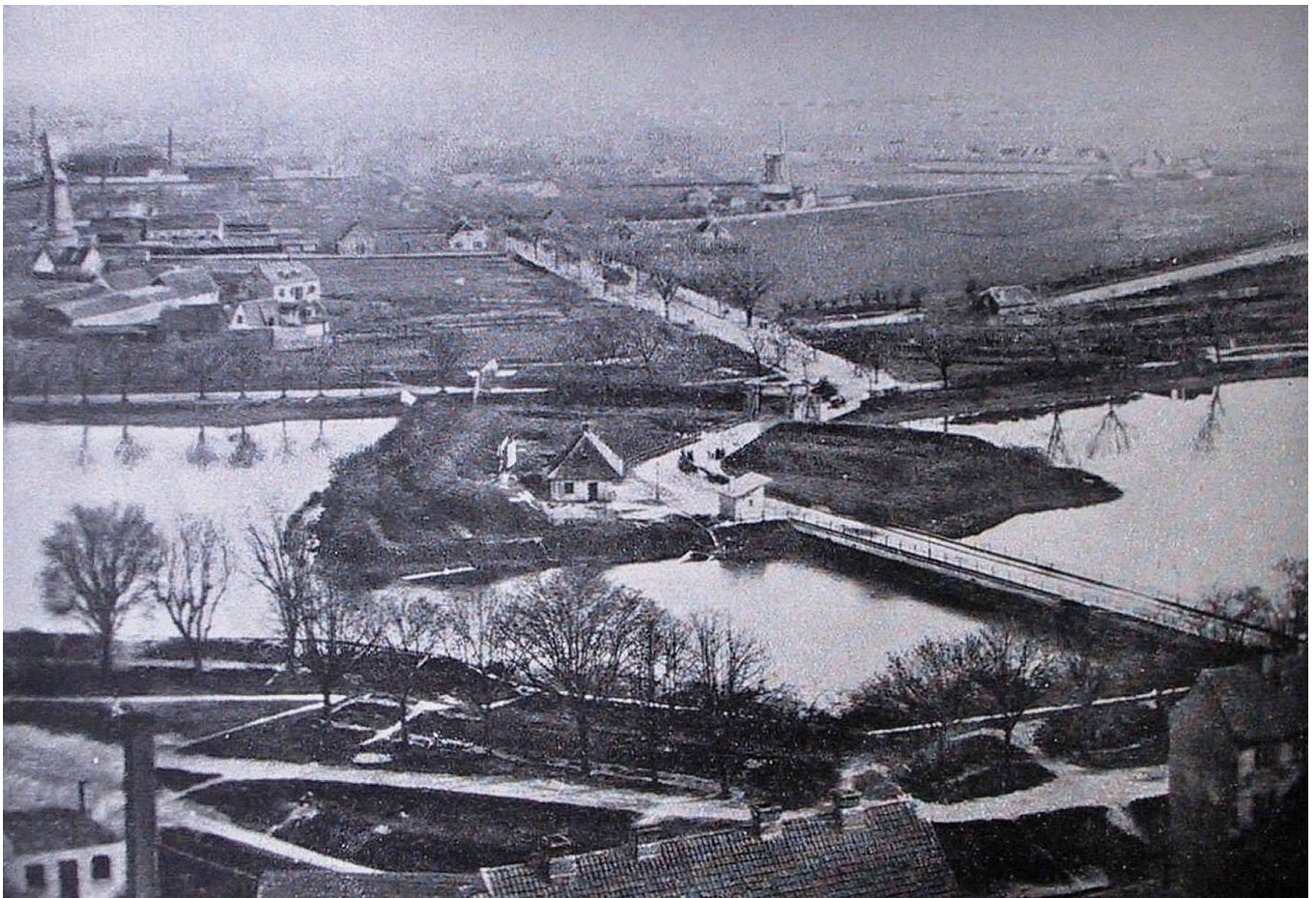
Dette billede er netop taget i 1910 og reklamen "Concert hver Aften" godtgør fuldgældigt Edvard Brinks erindring. Telefoninstallationen tyder på stærk søgning. Denne berygtede kro blev revet ned i 1916, hvorefter området blev byggemodnet. Møllen stod på grunden mellem Kongedybet og Under Elmene, som ved nybyggeriet blev udfyldt med et par store massive boligkarréer (færdiggjort september 1923).

Der herskede en større utilfredshed med, at møllen blev anvendt som restaurations-, udskænkings- og (løssluppet) forlystelsessted. Illustreret Tidende beskrev situationen i januar 1916: "Se blot Møllecaféen, en hæsleg anvendelse af en landskabelig mølle, der tilmed nu også minder om et afskyeligt mord, planlagt blandt dens forsumpede gæster ("Gulvskrubbemordet"). Det er kun godt, at den skal forsvinde fuldstændigt!"

I baggrunden til venstre ses ejendommen "Sundbyholm" (på Amagerbrogade overfor Prags Boulevard), der blev opført i 1901.

"Møllecaféen"/"Røde Mølle" (formentlig 1915/1916) fotograferet fra en lidt anden vinkel end ovenfor

Et tidligere foto, hvor "Røde Mølle" endnu står i fuld højde (midt i billedet, foroven), og hvor Amagerbrogade/Amager Boulevard er ubebyggede.

Harald Mortensen medvirkede i den af Holger-Madsen danskproducerede stumfilm "Himmelskibet" i 1918 i en rolle som telegrafist.

I årene 1919-27 turnerede gruppen "Bird of Paradise" i Europa. Et af medlemmerne, Segis Luvaun (Juan Akoni), omtalt som "Mr. Luvaun, The famous Hawaiian player", kom til Danmark i 1919 og medvirkede i Scala Revyen - der det år hed "Takt og Tone". Premiére den 1. maj - i nummeret "Australien" sammen med Solveig Oderwald-Lander.

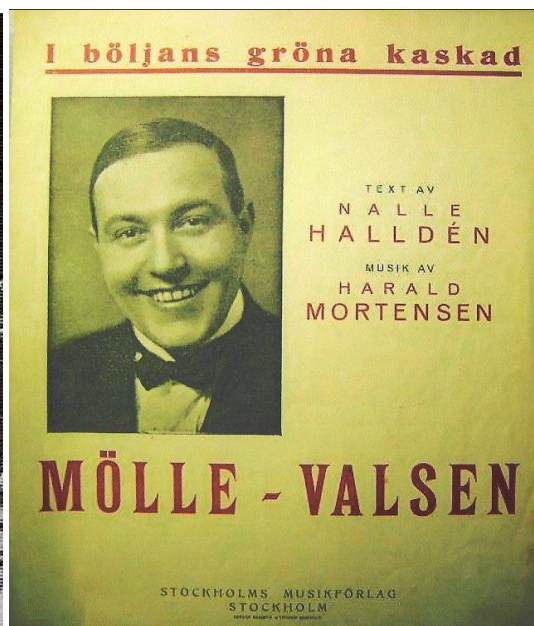
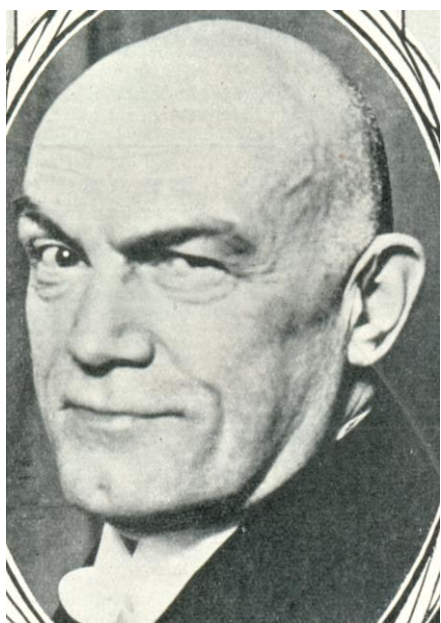
Vore Herrer skrev i juli 1919: "En mærkelig mand med et mærkeligt ansigt, en mærkelig skæbne og lige så mærkelige evner. Fra det frie liv i Honolulu har han tumlet verden rundt, ansat snart på et kemisk laboratorium, snart på amerikanske restauranter, offer for et natbombardement i London, stadig på farten og i stadig længsel efter hjemlandets kraterø. Kun en kort tid vil det københavnske publikum finde lejlighed til at høre hans "ukulele"-instrument og den på én gang barbariske og uendelig blide Hawaii-musik, hvis glidende toner sætter sind og sanser i hidtil ukendte svingninger ved deres forunderlige melodisitet".

Den "barbariske" Mr. Luvaun i juli og oktober 1919

Da "Takt og Tone" i oktober nærmede sig de 200 opførelser, indforskrev Carl Alstrup den svenske revystjerne Ernst Rolf til at medvirke

Luvaun blev et stykke tid i Danmark og introducerede brugen af steel guitar. Af ham lærte Harald Mortensen de tekniske færdigheder forbundet med at spille hawaii-guitar, og Mortensen var formentlig den første i Danmark - før end Valdemar Eiberg, der også lærte af Luvaun - som spillede professionelt på dette instrument (indspillede hawaii-plader for Polyphon omkring 1920).

Björn "Nalle" Gustaf Halldén og Russell Jones, 1919. Russell Jones spillede tillige guitar, cello, violin og klaver, og var også vokalist. I 1922 annonceret som "Sveriges populäraste negerhumorist". Jones var født i USA, men voksede op i Berlin og blev med tiden medlem af den London-baserede gruppe "The Five Royal Imperials", som gæstes spillede på "Blanchs Café" og/eller "Svarte Katten" i Stockholm, hvorefter Jones tog ophold i Sverige. Læs mere om Russell Jones under Jack Harris/Bernhard Navitzky biografi). Mortensen og Halldén samarbejdede som hhv. komponist og tekstforfatter ved nodeudgivelser (et samarbejde måske af hjemlig oprindelse, idet Halldéns første hustru, Emma Jacobsen, var dansk).

Notitser: "I efteråret 1919 spillede Björn 'Nalle' Halldéns jazzband med den danske violinist og sanger Harald Mortensen på "Fenixpalatset" i Stockholm."

Efter et besøg i London i 1919 lancerede svenskeren Ernst Rolf (1891-1932) et 'Original jazzband from USA' i sin revy "Kvinnan du gav mig" på "Intiman", Odenplan, Stockholm. Her sad nu ingen decidede amerikanske jazzmusikere, men i stedet bl.a. Harald Mortensen på violin, teaterkapelmesteren Björn 'Nalle' Halldén (2.8.1862-15.10.1935) på klaver og banjoisten Russell Jones (1891/USA-1959).

Rolf sang i revyen en melodi med titlen "Jazz", hvilket fik det Svenske Musikerforbund til at blokere "Blanchs Café" for at engagere et negerorkester (Joyners American Jazzband) med begrundelsen dårlig smag og illoyal konkurrence overfor svenske musikere.

Anders Soldén, 1923: På "Bal Tabarin" spelade Harald Mortensens Orkester. Fra venstre: Curt "Schör" Ljunggren, bjo. Nils Ture "Nisse" Söderman (1900-72), piano. Harald Mortensen, vln. Bernhard Navitzky, alt. Fred Sunesson, dms. Disse medlemmer var alle pionerer i svensk jazz, og især Ljunggren og Söderman hævdede sig i senere fine bands.

Under navnet Mortensens Dansorkester indspillede Harald Mortensen med ukendt besætning 6 sider (alle titler komponeret og arrangeret af ham selv) for HMV i Stockholm den 24. maj 1924 (se diskografi).

Gustav "Chicken" Törnblad: ". . . nu var jeg alltså proffs och när jobbet på Nöjesfältet var slut så måste jag börja tänka på att ha någonting att göra på hösten 1925. Min kompis Sama hade fått et jobb med Harald Mortensen på "Bal Palais", eller "Bal Tabarin", som det hette också, några kvällar i veckan. Det var fint. Mortensen var en underbar människa, glad och vänlig. Men så hände det sig att jeg fick telefon från Anders Soldén, batteristen. Han frågade om jag kunde ställa upp på en provspelning på "Restaurant Cecil" dan därpå. Jag gick dit . . .".

Mortensens Dansorkester på "Bal Tabarin" (senere "Bal Palais") i sensommeren 1925. Fra venstre: Sam "Sama" Jakobsson, alt. Gösta "Chicken" Törnblad, tpt. Harry "Totta" Nygren, dms. "Lill-Buddah" Johansson, pno. Harald Mortensen, vln.

Sam "Sama" Jakobsson, alt. Gösta "Chicken" Törnblad, tpt, fra "Södra Hörnan" 1925 - plus Harry "Totta" Nygren.

I 1925 også arbejde med Apollo-Revyen i København.

I 1926 tilbage i Stockholm på Bal Tabarin med bl.a. Rudi "Bolmi" Bolmgren, sax. Bernhard Navitzky, pno!!
Og stadig Harry "Totta" Nygren på trommer.

Mortensen fortsatte samarbejdet med Ernst Rolf i Stockholm frem til 1931, hvor han var kapelmester ved Rolf's teaterforestillinger. Derefter en turné i Sverige eftersommeren 1931 inden han den 1. marts 1932 tiltrådte som kapelmester hos "Lorry" ("Landsbyen") i København.

Harald Mortensens Orkester med HM (nr. 3 fra venstre) og Anker Skjoldborg (nr. 2 fra højre) møder Max Lefkos Orkester med Leo Mathisen (nr. 1 og 2 fra venstre) i Sverige ca. eftersommeren 1931. Damen til højre er Bell Mathisen.

Harald Mortensens Orkester 1931 (ny besætning). Til højre Albert Fischer, guitar/bas. Nummer 3 fra højre muligvis Peter Hermann Hoffmark, piano. Stråhatten var Mortensens tidligere arbejdsgiver Ernst Rolfs 'varemærke'. Det berettes, at Harald Mortensen havde en af de mest stabile besætninger i orkestersammenhæng.

I august-september 1936 var Harald Mortensens orkester på "Femina" i Berlin. Her spillede han også hawaii-guitar. Fra Berlin hjemvendte HM til fortsat engagement i "Lorry" og han blev i alt 8 år hos "Lorry".

I sommeren 1948 med "Cirkusrevyen". Den 1.12.1948 spillede Mortensens orkester i Lübeck-området, og har sikkert været på turné i militærzonesammenhæng. Adskillige sæsoner på "Kilden" i Aalborg, 18 år i "Hollænderbyen" på Amager, og til sidst 7 år i "Prater" på Nørrebro, hvor han spillede til få dage før sin død.

Harald Mortensens orkester under et tidsmæssigt ukendt (formentlig mellem 1936-44) engagement på National-Scala, fra venstre: E. Striegler, tenorsax. H. Madsen,altsax. P. Bjerregaard, trommer. Peter Hermann Hoffmark, piano. Harald Mortensen. Albert Fischer, guitar/bas. Aage Overgaard, trombone, og Poul Jensen, trompet. Flere af disse var tidligere jazzmænd, særdeles dygtige musikere, og flittige komponister af indbringende slagere.

Harald Mortensens Orkester i Lorrys Landsby.

Formentlig samme som ovenfor. F.v. Albert Fischer, E. Striegler, P. Bjerregaard, H. Madsen, Harald Mortensen, P. Hoffmark, Poul Jensen og Aage Overgaard.

Muntre Musikanter.

Schlaegergrossisten som „Show-man“.

Fotografen snappede i Aftes dette Billede af „de gemytlige Gardister“ hos Lorry.

Lorryparken er blevet et yndet Udflugtsted i disse lyse Sommeraftner, og det er saa let forstaaeligt: „Skovturen“ derud tager ikke lang Tid, og man har nemt ved at hygge sig derude.

Aften efter Aften gør de to Orkestre, Harald Mortensens og Brinks, Lykke med deres morsomme Paahit.

Nu har „Schlagerkomponisten er gros“, Edvard Brink, fundet paa at lave en Række „shows“ efter amerikansk Forbillede, — men godt fordanskede. Hans Orkester optræder som en hel „Gemytlighedens Vagtparade“.

Her er de — med de to prægtige Harmonikavirtuoser Gellin og Borgstrøm i Midten.

-000-

(*1): På den anden side af Amager Boulevard lå "Jernbanepavillonen" (Store Mølle Vej, hvor Amagerbanens bygninger lå), hvor Edvard Brink på samme tid havde et 6-mands, senere 10-mands, orkester med bl.a. Sigurd Falting, vln. Charles "Bulder Jørgen" Jørgensen, dms. Nogle gange gik Brink over til Harald Mortensen og gav et nummer, ligesom Mortensen af og til gav et nummer ovre hos Brink.

Edvard Brink (1883-1970) var uddannet pianist og spillede første gang offentligt i København i 1898. Efter forskellige engagementer her kom han i 1903 til Odense, hvor han snart blev kapelmester. I 1910 vendte han tilbage til København, hvor han spillede på forskellige etableringer med orkestre på en halv snes musikere. (På denne tid udviklede han sit kompositoriske talent og opnåede i 1911 sin første store succes med "Knold og Tot", der blev præsenteret i Tivoli-Revyen.)

Musiken til „Sommerlyst-Revyen 1919“
Hr. Edv Brink — Manden, der skal levere ca. 200 Melodier om Aaret!

Da Kapelmester Edv. Brink nylig forlagde sin Virksomhed fra Allégade til Phønix Paladset, forstod man at den musikalske Side af Sommerlyst-Revyen fremtidig vilde være betroet de bedste Hænder. Brink er jo kendt som en meget habil Dirigent og Musiker, og hans Kompositioner inden for den lettere Genre har kunnet glæde sig ved en usædvanlig Popularitet hos det store Publikum. Han ejer en Plads i Københavnernes Hjærter, saa sandt som han har skrevet en Række Melodier netop af den Slags, der gennem Aarene bevarer deres Yndest. Tænk blot paa „De to smaa sorte Sko“, som Frk. Bruhn-Bertelsen

kreerede saa nydeligt. Brinks mest berømte Opus er „Knold og Tot“, der gik i 52 (!) Oplag. Den umaadelig populære One Step „Aa hvor jeg gaar og trænger —“ skyldes ogsaa ham. Og han har haft en Finger med i Spillet, da „Andersen“, „Fru Maasekker Nikkelajsen“ og „Tab mig ikke, Ferdinand“ blev skaffet til Veje — for ikke at tale om „Min Hjærtenskær“, („Saadan skal han være —“).

„Sommerlyst-Revyen 1919“ er den 16de Revy, hvortil Edv. Brink har arrangeret Musikken. En Række af dens bedste Træffere har han selv leveret: „Det skæve Otte Tal“, „Lassen“, „Det maa du aldrig gøre mere“, „Det varer noget“, „Gud ved, naar Byen en Gang bli'r vor egen“ osv. En Del af Musikken har han forøvrigt allerede solgt til den svenske Teaterdirektør og Revyforfatter Axel Engdahl.

Brinks Kompositioner er trykt og solgt i Norge, Sverige, Tyskland, Frankrig etc. Rolf har mange af hans Ting paa sit Repertoire f. Eks. „Nelly Ellinor“. Den flittige Komponist og Musik-Arrangør leverer dr. Aar ikke mindre end omkring et Par hundrede Melodier til Phønix Paladset og Thalia Teatret, eksklusive „Fornyetser“. Det er unægtelig en Post! Og hans Aare er dog stadig lige frisk. Der kan sikkert ventes mange fornøjelige Ting endnu fra Hr. Edv. Brinks frodige Skaber-Talent *Quinquin*

Derfra kom Brink til "Berliner Cafés Concertsal", Nørrebrogade 32, 1. sal, hvor den populære Stadil var over tjener (åbnede senere STADIL på Rådhuspladsen) og hvor direktøren var den ikke mindre kendte LODBERG.

Derpå var Brink hos "Belvedere" i Sjællandsgade på Nørrebro, hvor han fik værtindens 18-årige søstersøn med i orkestret = violinisten Harald Andersen. Derfra blev Harald Andersen koncertmester hos Jacob Gade, og senere kapelmester på "Regina" i Århus og "Bellevue Strandhotel").

Et engagement som teaterkapelmester og huskomponist i etablissementet "Billigheden" i Allégade på Frederiksberg, blev i 1917 efterfulgt af et tilsvarende i det nærliggende "Sommerlyst", der i 1918 blev omdøbt til Fønix Teatret.

Edvard Brink, ca. 1911: "I nogen tid havde jeg komponeret på livet løs, uden at det var lykkedes mig at frembringe noget, der var rigtig bid i. Måske var grunden, at jeg ikke havde lyttet til de nyere amerikanske rytmer, de såkaldte "ragtimes" - for jeg masede stadig videre med polkaer og valse, alt mit umoderne lort, som byens musikdirektører indrullerede i deres repertoire, bl.a. Valdemar Nielsen. "Gardens Valde" (Valde, Valde, Valdemar, pi'rnes egen Valde), som Axel Andreasen og Johannes Dam skrev til en Scala-revy. Jeg måtte begynde at skrive og tænke i den nye tids rytmer".

Skandinavien-Amerika Linjen tilbød på et tidspunkt Edvard Brink at lede skibsorkestret på en rundrejse til New York (hvor han netop gerne ville have studeret de ny ragtime-rytmer), men han måtte afslå, da han ikke kunne løses fra sine teaterforpligtelser.

-oOo-

NOTE I: Kilder/hjælp: Vore Herrer, danskefilm.dk, Illustreret Tidende, SULFA v/Jørgen Grandt, Vore Damer, John Lington, Frederiksberg Museum, René Aagaard, Booklet Caprice CD "Svensk Jazzhistoria" Vol. 1, Det danske Filminstitut, Københavns Bymuseum.

Anton Svendsens Kvartet på den Kgl. Skydebane med AS t.v.
Når man søgte musikalsk uddannelse, var AS mesteren par excellence,
og Harald Mortensen har således nydt godt af branchens kyndigste lærer.